

Володимир ЛЕНЧЕНКО (Київ)

МІСТО ЛУБНИ ЗА ПЛАНОМ 1746 РОКУ

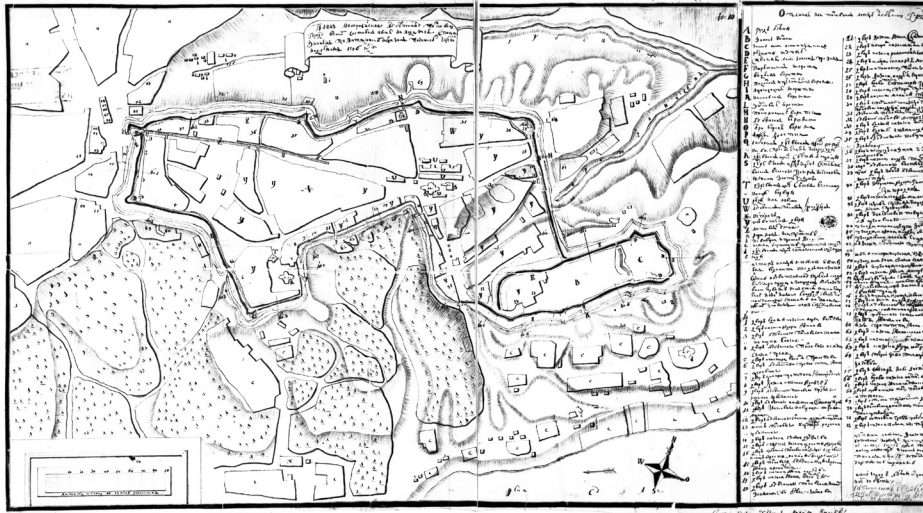
Лубни (інші назви – Лубен, Лубні) – одне з найдавніших міст України, засноване 988 р. великим київським князем Володимиром на високому правому березі річки Сула як фортеця Посульської оборонної лінії, що захищала південні рубежі Київської Русі від нападів кочовиків. Спочатку це була невелика дерев'яно-земляна фортеця в урочищі, що нині зветься “Верхнім валом”. У серпні 1107 р. під Лубнами війська київського князя Святополка II, Володимира Мономаха та інших удільних князів розбили половців. У 1239 р. Лубни зруйнували монголо-татари. Наприкінці XVI ст. Лубни відновились у складі лівобережних латифундій магнатів Вишневецьких, від 1591 р. користувались Магдебурзьким правом. Неподалік Лубен в урочищі Солониця польські війська 1594 р. розгромили повстанців гетьмана Северина Наливайка. У Лубнах до середини XVII ст. існував замок князя Яреми Вишневецького. В околицях Лубен 1619 р. виник Лубенський Мгарський Троїцький монастир. За часів Української козацької держави Гетьманщини Лубни були адміністративним центром Лубенського полку. Нині Лубни – місто обласного підпорядкування, районний центр Полтавської області.

Важливим джерелом з історії міста Лубен часів Гетьманщини є рукописний план міста 1746 р., що нині зберігається в Російському державному військово-історичному архіві (РДВІА). Кресленик складений військовими інженерами. План передбачав реконструкцію фортифікаційних споруд міста, його часткове перепланування, знесення окремих дворів і будинків жителів, що “заважали” фортечним роботам. За свідченням плану, в ті часи в місті було 2 дерев'яно-земляні замки, в них – 9 воріт (Пирятинські, Водяні, Подільські, Пречистенські, Миргородські, Микільські, Полковницькі, Лубенські, Броварські), 5 церков (соборна Різдва Пресвятої Богородиці, Святої Трійці, Трьох Святителів, Святої Варвари, Миколая Чудотворця), громадські будівлі. На плані позначено двори і будинки, що підлягали знесенню. В експлікації вказано імена, прізвища, козацькі військові звання, посади, соціальний стан, професії власників цих об'єктів. Заходи з реконструкції фортифікаційних споруд Лубен не були реалізовані.

Далі наводимо план міста Лубни 1746 р. та його бібліо-археографічний опис. Тексти передаються за “дипломатичним методом”, проставлено роз-

ділові знаки, непрочитані слова позначено значком [нерозб.], пропущені – [...], сумнівні за прочитанням – [?].

РДВІА. – Ф. ВУА. – № 22127. – “План Малороссийскому Лубенскому полковому городу, в каком состоянии ныне находится, с показанием проекта, каким образом починкою укрепить надлежит. 1746 году”. Завізовано: “Сочинял сие и свидетельствовал прапорщик Иван Меншой Лукомский”. За рамкою: “Копировал ученик Михайла Корцов”.

План м. Лубни 1746 р.

Масштаб – 10 саж. в 1 дм [1:840]. Лінійний масштаб. Орієнтація північна.

Рельєф показано штриховкою, фортифікаційні об’єкти ілюміновано зеленим і коричневим, дерев’яні споруди – жовтим кольором.

Техніка виконання – олівець, туш, перо, акварель.

Пояснювальні написи:

“Описание или толкование литер Лубенскому городу.

- А. Город Лубны.
- В. Замок Большой.
- С. Замок Малый или Штерн-шанцы.
- Д. Реданты тупые.
- Е. Желтые линии значит проект.
- Ф. Пирятинские ворота.
- Г. Водяные ворота.
- Н. Подольские и Пречистенские ворота.
- І. Миргородские ворота.
- К. Никольские ворота.
- Л. Замковые ворота.
- М. Полковницкие ворота.
- Н. Лубенские ворота.
- Р. Броварские ворота.

Місто Лубни за планом 1746 року

- Q. Соборная деревянная церковь Рождества Пресвятыя Богородицы.
- R. Деревянная церковь Святыя Троицы.
- S. Деревянная церковь трех Святителей: Василия Великого, Григория Божественнаго, Иоанна Златоустаго.
- T. Деревянная церковь Великомученицы Святыя Варвары.
- U. Ряды или лавки.
- W. Лубенская полковая канцелярия.
- X. Острог.
- Y. Обывательские дворы.
- Z. Мостовая улица.
- a. Форштадт или предместье.
- b. [нерозб.] и при них
- c. Нижний форштадт под укреплением Подол.
- d. Деревянная церковь Святого Николая Чудотворца.
- e. Сады.

А что же номера 9, 10, 11, как явствуют ведомости, чего далее оные означены.

Опись обывательскому стороению, которое внутри города и вблизи вала и рва имеется, и какие строения, и чьих именно владельцев свободной коммуникации сломать надлежит, об них значит следующие номера:

1. Двор вдовы казачки Марии Васильевой.
2. Двор казака Федора Иванова.
3. Двор Лубенского полкового атамана Карпа Скачка.
4. Двор Лубенского полкового асаула Семена Прима.
5. Двор ктитора Василия Прокопова.
6. Двор Лубенского протопопа Ивана Ореховского.
7. Двор около горы протопопа Ивана Ореховского.
8. Двор казака Степана Федосеева.
9. Двор Лубенского полкового хорунжего Родиона Ивановского.
10. Двор Лубенского [нерозб.] Симеона Петрова.
11. Двор значкового товарища Максима Мараши.
12. Двор Лубенского сотника Михайлы Скаржинского.
13. Шинок полкового хорунжего Родиона Ивакиного.
14. Двор казака Семена Дедеева [?].
15. Двор [нерозб.] дьяка Алексеева.
16. Двор Лубенской полковой канцелярии судовой и канцеляриста Михайлы Бекеровского [?].
17. Двор полкового Лубенского цылюрника Ивана Аникиева.
18. Двор казака Ивана Авдеева.
19. Двор казака Ивана Васильева.
20. Двор Лубенского полковника [нерозб.] экономического Ивана Яненкова [?].
21. Двор казака Ивана Семенова.
22. Двор под горою казака Ивана Барабана.
23. Двор казака Романа Батюшева.
24. Двор [нерозб.] Тимофея Матвеева.

25. Двор шапошника Павла Гузенка.
26. Двор казака Андрея Герасимова.
27. Двор вдовы казачки Степаниды Григорьевой.
28. Двор казака Петра Примы.
29. Двор казака Михайлы Перехриста.
30. Двор старшего канцеляриста Лубенской полковой канцелярии Андрея Степанова.
31. Лубенская полковая канцелярия.
32. Лубенский полковой острог.
33. Двор вдовы казачки Марии Васильевой.
34. Двор вдовы Степаниды Григорьевой.
35. Двор бунчукового товарища Петра Кулябки.
36. Дворы под городом казака Ивана Гапонского [?].
37. Двор казака Андрея Пащенко.
38. Огород Лубенского войта Андрея Примы.
39. Пустой двор и шинок Лубенского Мгарского монастыря.
40. Двор сборщика Федора Гамокова.
41. Двор казака Окипова.
42. Двор церкви Пресвятые Богородицы для дьяка прихода.
43. Двор бунчукового товарища Михайлы Креховского.
44. Кузница атамана Карпа Зимка.
45. Кузница казака Андрея Быля.
46. Кузница сотника Максима Скаржинского.
47. Кузница Лубенского пушкаря.
48. [Не заповнено].
49. Шинок с коморой и кузницы бунчукового товарища [...].
50. Кузница казака Семена Жильского.
51. Двор и кузница казака Ивана Любиша [?].
52. Двор казака Ивана Макаренка.
53. Церковный двор церкви Святые Троицы.
54. Шинки Мгарского монастыря.
55. Церковные каморы и шинок церкви Святые Троицы.
56. Двор и кузница пушкаря Ивана Сома.
57. Двор казака Ивана Худякова.
58. Двор Лубенского полкового сторожа Степана Клименкова.
59. Двор Лубенского сотенного [нерозб.] Григория Иваненкова.
60. Изба протопопа Приходского.
61. Двор казака Ивана Климова.
62. Двор казака Романа Батюшкова.
63. Двор казака Федора Шандрупа [?].
64. Двор Соборной церкви пономаря Захария Григорьева.
65. Двор слесаря Ильи Костантинова.
66. Двор вдовы казачки Натальи Семеновой.
67. Двор казака Ивана Колпакова.
68. Двор Лубенского полку полковника Павла Апостола.
69. Двор сотника Пирятинского Дмитрия [нерозб.].

Місто Лубни за планом 1746 року

70. Двор полковника Апостола ключника Пинартышенка [?].

71. Двор сотника Григория Кулябки.

72. Двор казака Семена Нестеренка.

Желтыми линиями значит прожект. Сочинено прожект прапорщиком Ре[не-розб.], которой город Лубны, по довольному моему осмотру починки оногo места, починяты и укреплять так можно. Оный город Лубны от границы имеет 70 верст”.

Володимир Ленченко (Київ). **Місто Лубни за планом 1746 року.**

Публікується рукописний план міста Лубни 1746 р. За часів Української козацької держави Гетьманщини, що в 1648–1764 рр. на правах автономії входила до складу Російської імперії, а за адміністративно-територіальним устроєм поділялась на полки та сотні, Лубни були адміністративним центром Лубенського полку. На плані відображено топографічну ситуацію, позначено фортифікаційні споруди, церкви, громадські будівлі, двори і будинки жителів міста, вказано їхні імена, прізвища, козацькі звання, посади, соціальний стан, професії.

Ключові слова: Україна, Гетьманщина, плани міст України XVIII ст., місто Лубни в 1746 р.

Владимир Ленченко (Киев). **Город Лубны по плану 1746 года.**

Публикуется рукописный план города Лубны 1746 г. Во времена Украинского казачьего государства Гетманщины, которая в 1648–1764 гг. на правах автономии входила в состав Российской империи, а в административно-территориальном отношении разделялась на полки и сотни, Лубны являлись административным центром Лубенского полка. На плане отражена топографическая ситуация, обозначены фортификационные сооружения, церкви, общественные здания, дворы, дома жителей города, указаны их имена, фамилии, казачьи звания, должности, социальное положение, профессии.

Ключевые слова: Украина, Гетманщина, планы городов Украины XVIII в., город Лубны в 1746 г.

Volodymyr Lenchenko (Kyiv). **The Town of Lubny according to the Municipal Map of 1746.**

This article analyzes the handwritten plan (1746) of Ukrainian ancient town of Lubny. During the time of Ukrainian Cossack Hetmanate state (which associated with Russian Empire on the rights of autonomy) the town of Lubny was the administrative centre of the Lubny's Cossack regiment till 1746. On the plan the topographical situation is shown as well as public buildings and the houses of citizens. There were also described their first and second names, military ranks, social state, and professions.

Key words: Ukraine, Hetmanate, plans of Ukrainian cities of the 18th century, Lubny.